

יתרו

א. בשייכות להכתוב בפרשתנו: "ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם", ארז"ל: "גנאי הוא למשה ושישים רבוא שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו ואמר ברוך ה'". וצריך להבין מהו הפי' "שלא אמרו ברוך וכו'" — הרי משה ובניו אמרו שירה: לה' אחר הנס דקרי"ס?

ואין לפרש שהגנאי הוא שלא אמרו ברוך על יצי"מ (כ"א על קרי"ס) דא"כ "העיקר חסר מן הספר".

ויובן זה בהקדים מ"ש בווה"ר דעד שלא בא יתרו והודה להקב"ה לא ניתנה התורה לישראל; וכשבא יתרו ואמר: "ברוך ה' אשר הציל אתכם וגו' עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים גו'", עי"ז פעל ד"אסתלק קוב"ה ביקרי' עילא ותתא ולבתר יהב אורייתא בשלימו".

ולכאורה קשה להבין: איך יתכן שכל מעלתם בקודש של משה ואהרן ושש"ר מישראל — קודם שבא יתרו — לא ה' מספיק עדיין שתנתן ה' תורה לישראל, ולא זכו לה אלא לאחר ש(גם) יתרו הודה להקב"ה ואמר "כי גדול ה' מכל האלקים"?

דהנה גם לפי פירוש השני של "כהן מדין" (שהי' כומר לעי"ז) ה"ז מורה על גדולתו של יתרו בעיני הידיעה וההשגה, דהרי תחילת טעוה

- (7) מכילתא ר"פ יתרו. רש"י ויגש מז, כד. שמות ב, טו.
- (8) שמו"ר פ"א, לב. מכילתא ר"פ יתרו.
- (9) פסוק יא.
- (10) והרי אפילו "בגנות בהמה סמאה לא דיבר הכתוב" (ב"ב קכג, א. וראה פסחים ג, א).
- (11) פרש"י ית, ה.

- (1) יח, יוד.
- (2) סנהדרין צד, א. מכילתא עה"פ.
- (3) ואם הכוונה על הלשון "ברוך" דוקא — אי"מ: מהו היתרון בלשון זה על הלשונות דשירת הים?
- (4) ומובן שעד"ו אי"מ מ"ש המהרש"א (סנה' שם) "שלא אמרו ברוך ה' גו' על נס עצמם" — ולכאורה הרי אמרו כל השירה! ?
- (5) ח"ב סו, ב. סו, א (ונתבאר בדי"ה ויאמר משה תש"ט סעיף ו' ואילך. לקו"ש ח"ד ע' 1271).
- (6) פסוק י, יא.

ידיעה והשגה בכל הממוצעים שבכל העולמות עד למעלה מעלה [אלא שבהיותו כהן מדין טעה והכירם כ" ממוצעים שיש להם כוח ושלטון — זוהי עבודה זרה]. מובן מזה גדול השגתו השכלית של יתרו.

מזה מובן שפיר דזה שהכתוב מ" תארו שהי' "כהן מדין" הכוונה לספר בשבחו — שהי' שר ונכבד בארץ מדין והי' "יושב בכבודו של עולם" במובן הגשמי (לפי' הא' של "כהן מדין") וגם הי' "כומר לעיז", מכיר בכל עיז — הכי גדול בהבנה שכלית (לפי פי' הב', כי שניהם אמת) — ועיז' הניח את כל גדולתו וחשיבותו ובא להתגיייר.

ג. ולפי הסברה זו, שיתרו הי' גדול בחכמה וידיעה, יובן מ"ש בווהר שדוקא עיז' הודאתו ניתנה התורה: דאיתא בווהר ¹¹ עה"פ ¹⁰ "וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות" — שה"יתרון" שבחכמה דקדושה נמשך ובא דוקא "מן הסכלות", היינו עיז' הבירור של חכמה דלעו"ז ¹¹, שהיא הנקראת "סכלות". ונמצא דכאשר יתרו, שהי' חכם גדול בחכמה דלעו"ז, בא ללמוד תורה ואמר "כי גדול ה' מכל האלקים" (וכפרשי הנ"ל) — נעשה עיז' בירור בחכמה דלעו"ז עד שנת" הפכה לחכמה דקדושה, ובמילא נתוסף ממנה (מן הסכלות) יתרון אור בחכמה דקדושה. ולכן דוקא הודאתו של יתרו, מכיון שהמשיכה יתרון אור בחכמה דקדושה, היא שפעלה את הענין ד' נתינת התורה (שהיא חכמתו ית')

של הטועים והנטפלים לעבודה זרה באה (בעיקר) עיז' הבנה והשגה. כמ"ש הרמב"ם ¹² ש"אמרו הואיל והאלקים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם כו' ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד. וזהו רצון הא"ל כו'".

כלומר, אעפ"י שכן הוא האמת, שהשפעת החיות האלקית נמשכת ב" עוה"ז הגשמי עיז' הכוכבים ומזלות, וכמארז"ל ¹³ "אין לך עשב למטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל" — אעפ"כ אסור לכבדם וכו' בשביל זה, כי אין להם שום בחירה ורצון משלהם, והם רק "כגרזן ביד החוצב בו" לעשות כרצון מ"ה הקב"ה ¹⁴.

וכשם שישנם ממוצעים בעוה"ז — הכוכבים והמזלות, שע"י באה השפעת החיות לעוה"ז — שבאמת הם בטלים במציאותם בתכלית (והמייחס להם איזה כוח וממשלה הי"ז עובד עבודה זרה); כמו"כ ישנם מלאכים ממוצעים בעולם היצירה ובעולם הבריאה וכ" מש"נ כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוה הים עליהם ¹⁵ — וגם שם, בעולם היותר נעלה, האזהרה לדעת שהם רק כגרזן ביד החוצב בו ¹⁶; ואדרבה: כל שהממוצעים הם במדרגה נעלית יותר — יש עלוליות יותר לטעות בזה.

וזהו הפי' "שהי' (יתרו) מכיר בכל עיז' שבעולם כו'", היינו שהיתה לו

(12) הלכות עיז' בתחלתו.

(13) ב"ר פ"י ו. ו. זח"א רנא, א.

(14) ראה בארוכה ד"ה מים רבים תשי"ז

ובהנמנן שם.

(15) קהלת ה' ו. נח' בארוכה באוה"ת

וארא ד"ה ברבות נשא (ע' קלא) וש"נ.

(16) ולהעיר ממחז"ל אליו ולא למדותיו

— שזהו בנוגע אצילות ולמעלה ממצילות (ראה לקו"ת הוספות לויקרא גא ג ובכ"מ).

(17) ח"ג מז, ב.

(18) קהלת ב, יג.

(19) וראה ד"ה ויאמר משה הנ"ל סעיף

ב' ואילך.

ולא ניתנה תורה עד שבא יתרו והודה
— עד שנתברר גם החכ' דלעו"ז.

וטעם הדבר י"ל: אעפ"י שהחיבור
דעליון ותחתון בקרי"ס הי' בכל ה'
עולמות²⁴, מראש כל המדריגות עד
סוף כל דרגין²⁵ — מ"מ לא נכלל
בחיבור זה אלא „התחתון“ שבדרגות
הקדושה גופא, אבל לא שהגיע הבי'
רור והעלי' גם ב„תחתון“ שבלעו"ז
(דמה שהמצריים טובעו בים, אי"ז
שהם נתבררו ונודככו, אלא שמציאותם
נאבדה ונתבטלה).

ומטעם זה, שהלעו"ז לא נברר עדיין
בקרי"ס, הי' אפשר להיות שיבוא עמ'
לק להלחם עם בניי. דלכאור, מאחר
שהגילוי אור דקרי"ס נמשך (למעלה)
בכל המדריגות; וגם למטה בעוה"ז,
הרי לא זו בלבד, שמסוף העולם ועד
סופו „שמעו עמים“ שמועה זו ד'
קרי"ס²⁶, אלא שגם ראו את הנס
בעיני בשר, כי „נבקעו כל המימות
שבעולם“²⁷; ועוד יותר, שגילוי זה
פעל בהם ביטול ושכירה, כמ"ש²⁸
„שמעו עמים יגוזון וגו' נמוגו כל
יושבי כנען“ ועד שהיו כל האימות
יראים להלחם בישראל — ואיך יתכן
שלאחר כ"ז יבוא עמלק להלחם עם
בניי? אלא שהענין הוא כנ"ל; מאחר
שהמציאות עצמה דלעו"ז לא נתבררה

למטה — שלזה צ"ל המשכה ממקום
נעלה ביותר.

אמנם הרי ידוע בענין ההכנה לאיזה
ענין, כי צ"ל (ההכנה) מעין אותו
הדבר שמכינה לו — וא"כ זה גופא
דורש ביאור: מהו הענין בבירור ה'
חכמה דלעו"ז שבו וע"י הוא הכנה
למ"ת?

אך הענין, דהנה מבואר בכ"מ²⁹
שקודם מ"ת „גזר (הקב"ה) ואמר ה'
שמים שמים לה' והארץ נתן, לבנ"א³⁰.
כשביקש ליתן התורה בטל גזירה
ראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליו'
נים והעליונים ירדו לתחתונים“ —
היינו שבמ"ת נעשה התחברות המעלה
והמטה, שה„תחתון“ עולה ונכלל בה'
„עליון“ — וכעין זה הוא הבירור של
חכמה דלעו"ז (בחי' תחתון ביותר)
ועלייתה בחכמה העליונה; ולכן הרי
זה הכנה לענין דמ"ת.

ד. ובהכנה זו למ"ת (ע"י בירור
החכ' דלעו"ז) יש יתרון גם על ההכנה
למ"ת שע"י קרי"ס. דהנה ידוע דגם
קרי"ס הר"ע החיבור דעליון ותחתון,
וכמבואר בכ"מ³¹ שבקרי"ס נעשה חי'
בור דעלמא דאתכטיא (ים) ועלמא
דאתגליא (יבשה); וגם זה הוא בב'
האופנים הנ"ל במדרש, מלמעלה למטה
ומלמטה למעלה: המשכת עדאת"כ ב'
עדאת"ג והעלאת עדאת"ג בעדאת"כ³².
— הרי שגם קרי"ס היתה הכנה
למ"ת, ואעפ"כ לא הי' די בהכנה זו

(24) שער האמונה פ"ו.
(25) לשון התניא פ"ב. — הלשונות
„מדריגות“ ו„דרגין“ יש לכאר ע"פ הידוע
(תו"א פ' משפטים, וראה לקו"ש ח"י שיחה
א' לפ' וירא) שלשון תרגום הוא אחוריים
דל' הקודש, ולכן כותב „מראש כל המד'
ריגות“, שהוא ראש ב„מדריגות“ (לשון
הקודש). „עד סוף כל דרגין“, סוף ה„דרגין“
(לשון תרגום).

(26) מכילתא ר"פ יתרו.

(27) מכילתא שמות י"ז, כא.

(28) בשלח טו, ידטו.

(29) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא יט.

(30) תהלים קטו, טז.

(31) ראה תו"א ולקו"ת (כמסומן בה'
מפתח ערך קרי"ס).

(32) שער האמונה פ"ד, והחרים תרלי"א

ע' ה.

זו ד"קרי"ס ומלחמת עמלק? ועוד:
מאי טעמא שמדייק בלשונו לומר
"ומלחמת עמלק" (שמדייק בלשונו לומר
של עמלק ולא נצחונם של ישראל).
ולכא' הול"ל "הצלת ישראל", מפלת
עמלק" וכיו"ב (להשמיענו עיצומו של
הנס)?

אמנם עפ"י הנ"ל יובן: דווקא ב'
ענינים אלו ששמע יתרו — "קרי"ס"
(היינו שענין החיבור דהעליון והתחתון
אפשרי הוא וגם נעשה בפועל) "ומל-
חמת עמלק" דמוכיח דהחיבור עדיין
אינו בשלימותו, כי עדיין הקליפה
מתנגדת) ולכן בא (יתרו) "והודה ל-
הקב"ה וכו'", ז.א. לתקן ולהשלים
את החיבור ע"י בירור וזיכוך הלעו"י,
שלא הושלם עד אז. ובמילא מובן
הדיוק, שדוקא שמועת "מלחמת עמלק"
היא שהביאה את יתרו ולא הנצחון
של ישראל במלחמה זו יי.

רש"י עה"פ את כל אשר עשה) וזו היתה
בט"ו באייר (שבת פז, ב. תוספתא סוטה
פ"א ב. רש"י בשלח טז, א. — ומ"ש
רש"י בשלח טז, לה (יהושע ה, יא) בט"ו
באייר — פ"י הרא"ם שכונתו לאחר ש-
עברו ט"ו יום), וגם ע"ד מלחמת עמלק
שהי' אח"כ — כשהיו בנ"י ברפידים; וגם
הרי בא "אל המדבר אשר הוא חונה שם
הר האלקים" (ית, ה). והרי לא באו אל מדבר
סיני עד "ביום הזה" ר"ח סיון (שבת
פז, ב. רש"י פרשתנו יט, א), וע"ז מבאר
רש"י: קרי"ס ומלחמת עמלק.

(33) ועד"ז י"ל באופן אחר קצת: מל-
חמת עמלק גרמה חלישות בחשיבות וכבוד
ישראל לעיני העמים (דהרי עד אז "גבהלו
אלופי אדום גוי נמוגו כל יושבי כנען")
וכדחז"ל עה"פ אשר קרץ משל לאמבטיא
וכו' (תנחומא, יל"ש ופרש"י תצא כה, יז)
— ואף שג"חלוש יהושע את עמלק ואת
עמו" (בשלח יז, יג), מ"מ הרי הי' "ויחלוש"
(וכדחז"ל עה"פ — וראה גם פרש"י ש-
החלשים נשארו), וגם זה לא בנס גלוי, כ"א

עדיין בקרי"ס, [אלא שבאותה שעה
היתה השבירה והביטול בהתפשטותה
וכוחותי' של הקליפה (בהשפעתה שב-
אוה) — אבל עצם הקליפה נשאר
בהתנגדות לאלקות (מאחר שלא נודרך
וגם לא נתבטל)] במילא ויבוא עמלק
וילחם עם ישראל.

ובזה מבואר שלא ניתנה התורה
(מצד ההכנה דבקרי"ס וגם לא מצד
מעלתם וקדושתם של משה ובנ"י
עצמם) עד שבא יתרו והודה שגדול
ה' מכל האלקים, כי דוקא בו וע"י
נעשה הבירור והזיכוך של ה"סכלות"
דלעו"ז ונעשה ה"יתרון" בחכמה ד-
קדושה — והתחברות זו דהתחתון
ביותר עם העליון ביותר יי הוא הכנה
למ"ת.

ה. והנה עפ"י הנ"ל, יובן (ב"ינה
של תורה) מ"ש רש"י יי "מה שמועה
שמע ובא יי קרי"ס ומלחמת עמלק".
וידועה הקושי: הלא שמע יתרו וידע
מכל הנסים הגדולים של יצי"מ, ולמה
לא נתעורר לבא יי אלא ע"י שמועה

(29) וראה ד"ה באתי לגני ה'תשי' יתרון
האור שנעשה ע"י אתהפכת חשוכא לנהורא.
(30) ר"פ יתרו. וראה זבחים (קטו, א)
ומכילתא כאן דחד אמר קרי"ס וח"א מלחמת
עמלק ועוד דעות. ורש"י מצרף ב' דעות
הנ"ל!

(31) כן הוא בכל הדפוסים שראיתי.
(32) דמוכרח לומר שבשאלת רש"י "מה
שמועה שמע ובא" הדיוק הוא ב"בוא",
כי הרי מפורש בקרא השמועות ששמע
את כל אשר עשה אלקים למשה ול-
ישראל עמו" וגם מוסיף "כי הוציא ה'
את ישראל ממצרים" ופרש"י "זו גדולה
על כולם" — אלא שהשאלה היא מה גרם
ביאתו, דאם יצי"מ ה' הגורם ה' בא
תיכף אחר יצי"מ [ומוכרח לומר (גם להמ"ד
שבא קודם מ"ת) שלא בא תיכף, דהרי
קודם לביאתו שמע ע"ד ירדת המן (כדפ-

הוי' גוי' מכל האלקים", היינו ב־ תכלית ההמשכה עד למטה מטה ממש, כי הרי המציאות דלעו"ז לא נתבררה על ידי עבודתם (וכדוגמת עבודת הצדיקים), "עד שבא יתרו ואמר ברוך ה' ", שעל ידו ה' הגילוי עליון דאור הוי' בתכלית ושלמות ההמשכה עד ל"התחתון" ביותר, שנת־ ברר בהודאתו — ואז ניתנה התורה, חיבור עליונים ותחתונים.

ה. ההוראה מהנ"ל בעבודת כאו"א:

הענין דמ"ת צ"ל וישנו בכל יום ויום, וכנוסח הברכה "נותן התורה" לשון הווה — הרי ההכנה לזה היא העבודה ד"בכל דרכיך דעהו" ³¹; ש־ יהי' קשור ודבוק בהוי' ("דעהו") לא רק בעניני קדושה, אלא בכל דרכיך — גם ע"י עניני רשות, ולא רק ב־ עניני רשות הקרובים לקדושה, אלא גם בעניני רשות הרחוקים מקדושה — בדוגמא למלחמת עמלק שגם היא היתה (ע"י תוצאותי) הכנה למ"ת.

אולם לפנ"ז צ"ל העבודה דקרי"ס — העבודה בהענינים שבקדושה כנ"ל, וזה נותן כח ואפשרויות למלחמת עמלק, הבירור בעניני הרשות — תפילתי סמוכה למטתי ולאח"ז מביהכנס"ל־ ביהמ"ד ו(רק) לאח"ז — הנהג בהם מנהג דרך ארץ ³²;

סדר האדם בכל יום ויום: ראשית עבודתו "מיד כשניעור" ³³ הודאה ה־ כללית של הנשמה, "מודה אני לפניך וכו'", ולאח"ז בא סדר העבודה ד־ תפלה ולימוד התורה (עניני קדושה).

ו. ובזה יובן עוד ענין הדורש ביאור: דהנה ידוע הכלל שהסדר צ"ל באופן של "מעלין בקודש" ³⁴, ועאכו"כ שבזה האופן ה' סדר הענינים של בנ"י במשך הזמן שבין יצ"מ ומ"ת, שיצאו מהמ"ט שערי טומאה ³⁵ ונתעלו בעילוי אחר עילוי עד שהיו ראויים למ"ת ³⁶, ולכא"ו הרי בהמאורעות של הזמן ההוא היתה גם מלחמת עמלק, שגרמה ירידה גדולה במדרגתם של בנ"י, עד ש"מלחמה לה' בעמלק מדור דור" ³⁷?

ועפ"י הנ"ל יתיישב: מכיון שמל־ חמת עמלק היא הסיבה להזיכור וה־ בירור דלעו"ז ע"י יתרו, שהוא עילוי וגילוי נעלה יותר אפילו מהגילוי ד־ קרי"ס, נמצא שגם מלחמת עמלק היא סוף־סוף חלק מהעלי' הכי נעלית וה־ הכנה הכי קרובה למ"ת.

ז. ועפ"י הנ"ל יבואר מה שארז"ל שגנאי הוא למשה ושש"ר שלא אמרו ברוך עד שבא יתרו ואמר ברוך ה' ³⁸: "ברוך" הוא מלשון המשכה, וכלשון רז"ל ³⁹, "המברין את הגפן", ו"ברוך ה' " פירושו המשכת הוי' (אלקות), והיינו שהגילוי אור אלקי שע"י שירת (ועבודת) משה ושש"ר, אף שהיא במדרגה נעלית עד מאד, מכל־מקום לא ה' זה עדיין באופן של "ברוך

לפי חוב, באופן של מלחמה (ודרך הטבע) — לכן בא יתרו להקים את כבודם ע"י שהוא ה"כחן מדין" (בב' הפירושים) יבוא אליהם להמדבר.

(34) ברכות כח, א. וש"נ.

(35) זוהר חדש ר"פ יתרו, ת"ז תל"ב.

(36) והו"ע ספה"ע שבכל יום נמשך

עוד שער וקדושה (ראה לקו"ש ח"ג ע' 996).

(37) בשלח יז, טו.

(38) כלאים רפ"ז, וראה תרי"א מקץ לו, ג.

(39) משל ג, ו. וראה לקו"ש ח"י שיתח' א' ל"פ' וישלח בארוכה.

(40) שו"ע או"ח ס"י קנה.

(41) סידור אדה"ו בתחלתו.

לה ולא רק דבר הקבוע ושווה בכל יום — באיכות או בכמות.

אבל נוסף על הנ"ל ישנם כמה חילוקי דרגות הן "בישכר" והן "ב" זבולון" — ויש ש"מתן תורה" שלו שבכל יום הוא בפרק א' שחרית (בביהמ"ד), סדר קדושה שבסוף ה' תפלה יי, ק"ש שבתפלה, פ' התמיד וכו', או גם פ' ברכת כהנים כו' שלאחרי ברכות (כולל תפלות שבהם) השחר.

ועבודה באחד אופנים הנ"ל ה"ה הכנה להגילוי דמ"ת, "אנכי הוי' נעשה "אלקיד" — כחך וחיותך יי.

(משיחת ש"פ יתרו תשכ"ה)

ורק אח"כ פת של שחרית (אלא שאם רגיל בה — אוכלה קודם הליכה לביהמ"ד, כדי שיהי' בריא וחזק ל" עבודת בוראו, כולל הלימוד בביהמ"ד שאין לו קצבה, משא"כ תפלת צבור בביהמ"ד) יי וכו', עניני הרשות — מתחלה צ"ל גילוי אור הנשמה ע"י התפלה ותורה, ורק אח"כ אפשר להמשיך האור דקדושה גם בענינים גשמיים יי;

והנה הנ"ל הוא הסדר לרובא דרובא (והתורה על הרוב תדבר) — שבמשך כל היום בכל זמן פנוי שלו יי לומד תורה — ואדרבא זהו עיקר ת"ת שלו (כי התורה הרי ענינה — לאפשא יי

-
- (42) שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ה. להעיר מפס"ד להצ"צ או"ח ריש הל' תפלה (ע' 8).
 (43) שלכן אסור לאכול קודם התפלה, כי "איך יעלה המאכל והוא עצמו מקושר למטה" (לקו"ת צו ה, א. ובכ"מ).
 (44) ראה סנה' צט, א — הובא בס' של בינונים ס"א.
 (45) זח"א יב, ב. תוי"א מקץ לט, ד.

(46) ראה פס"ד להצ"צ או"ח סקל"ב.

(47) ראה לקו"ת דברים ית, א.

יתרו ב

והנה סיפור זה מובא בירושלמי בהמשך להדרש "שבת לה" — שבות כה' ", ומובן מזה דגם הזהירות מ" מחשבת מלאכה — במדת חסידות — היא שייכת להלימוד "שבות כה' " ,

דהנה כמו ד'עלמין דאתגליין גב' ראו וחיים מהתגלות שנתגלו כחות והמשכות הנעלמות ששנתגלו "נק" ראות בשם מאמרות ודבר ה' ורוח פיו כמו אותיות הדיבור באדם עד"מ ,

כך "עלמין סתימין דלא אתגליין הם המתהווים וחיים וקיימים מכחות

שוחה (במוצ"ש) — שאו ה"ז בדוגמת המתענה בשבת מפני שמתענג בזה (ש"ע אדה"ז אור"ח סרפ"ח ס"ז, וראה שו"ע שם ס"ב). וראה לקמן הערה 10. ועצ"ע.

(6) ראה בפ"מ שם.

(7) וכמוכח גם בפסיקתא רבתי (שם) שדרש עה"פ "שבת לה" אלקיד : א"ר אייבו שבות מן המחשבה א"ר ברכי מעשה בחסיד אחד כו'.

(8) גם בבבלי (שבת קנ"ב) מובא ה"מ"ע שה בחסיד א' כו' — שה' נזהר גם במח' שבה (ראה בתדא"ג מהרש"א. חכמת שלמה שבת שם. ס"ז אור"ח ס"ז סק"ד, ועוד). אמנם בבבלי מובא ה"מ"עשה בחסיד א' " בהמשך להמשנה "אין מחשיכין כו' " (ולא לשביתה מדיבור) (עיי"ש בגמרא), ובירור שלמי בא בהמשך לאיסור דיבור

— כי בבבלי השביתה ממחשבה היא זהירות נוספת בענין המלאכה ; משא"כ לה ירושלמי שתוכן ב' הענינים — שביתה מדיבור וזהירות במחשבה — חד הוא — "שבות כה' " .

(9) שער היחודה"א פי"א (ע"פ המבואר שם — מובנות כמה שאלות ויש לתחך בהמחלוקת שבין הרמב"ם (מורינ' ח"א ס"פ סה) והרמב"ן (בראשית א, ג) להראב"ע (שם). וראה בחי' שם).

א. מהכתוב שבעשה"ד : "שבת לה" אלקיד" למדין בירושלמי : "שבות כה' מה הקב"ה שבת ממאמר אף אתה שבות ממאמר" — היינו שגזרו חכמים שביתה מדיבורים בעניני מלאכה וכו' בשבת ואסמכוה אקרא "שבת לה" אלקיד — שבות כה' ", דכשם שעל האדם לשבות ממלאכה "כי ששת ימים עשה ה' את השמים כו' ויגה ביום השביעי" , כך צריך לשבות מדיבור כי "הקב"ה שבת ממאמר" .

להלן איתא בירושלמי שם : "מעשה בחסיד אחד שיצא לטיול בכרמו ב' שבת וראה שם פירצה אחת וחשב לגודרו במוצ"ש, אמר הואיל וחשבתי לגדרה איני גודרה עולמית כו' " , והיינו דמדת חסידות ("חסיד") לזהר גם ממחשבת מלאכה .

(1) פרשתנו כ, י.

(2) שבת פס"ו ה"ג. וראה גם פסיקתא רבתי פכ"ג ג.

(3) ראה פני משה וקה"ע לירושלמי שם.

(4) פרשתנו שם, יא.

(5) ראה רד"ק ישע"י נח, יג.

ואף שמשום עונג שבת מצוה שלא להר" הר כלל בעסקיו אלא יהא בעיניו כאלו כל מלאכתך עשוי" (שו"ע אור"ח ס"ו שו"ס"ח. שו"ע אדה"ז שם סכ"א) — הרי מצד מדת חסידות יש בזה (לא רק העדר העונג, אלא) גם העדר השביתה ממלאכה. ורק מטעם זה מקום לקבל ע"ע "איני גודרה עולמית" — בדוגמא שבעשית מלאכה ממש אסורה עליו עולמית — שו"ע אדה"ז אור"ח ר"ס שיח. (ראה בפ"מ שם. חכמת שלמה וס"ז שב' הערה 8).

— ועוד נפק"מ : באם לא יכול לפעול בעצמו שיהא "כאלו כל מלאכתו עשוי" ובמילא מצטער באם לא יהרהר איך לע'